

ВЕНЧЕ ПОПОВА (1931–2025)

На 13.03.2025 г. ни напусна талантливата българска езиковедка проф. д-р Венче Попова. Изключително ерудирана като езиковед, строга и високотелна като преподавател, проф. Попова остави след себе си задълбочени изследвания, обучи хиляди студенти българисти, възпитаници на няколко хуманитарни факултета в България; остави след себе си талантливи ученици и последователи, които с нейния плам продължават да пишат страниците на българското езикознание. Никак не е случайно, че професионалните области, в които разгръща своя научен потенциал проф. Попова, са именно стилистиката и историята на българския книжовен език. Стилистиката е науката, която привлича като изследователи лингвисти с мащабност, чрез която да анализират, при това аристократично, сложните езикови равнища в процеса на тяхната обогатеност и употреба в речевата действителност. Проф. Попова имаше забележително чувство за хумор и за ирония и в нейно лице стилистиката намери един от най-подходящите изследователи.

Не е случайно и това, че тя е ученичка на проф. Любомир Андрейчин, която продължава делото му и до края на дните си пази скъп спомен за своя учител в езикознанието. Научните търсения на проф. Попова продължават зададените от учителя посоки, но намират и своя оригинален път в науката. Венче Попова е първата жена в Катедрата по български език на Софийския университет, постъпила във времена, в които е трудно да се допусне, че жена може да се занимава с наука. Да се справиш в такава сложна ситуация, е нелека задача, с която малцина избрани и призвани могат. Може би защото е родственица на Алеко Константинов, а може би и заради силата, с която е дарена, и призванието да се занимава с лингвистика, което притежава, я превръща в утвърден изследовател на българския език и в любим преподавател за няколко поколения студенти.

Проф. Венче Попова е родена на 11 януари 1931 г. Средното си образование завършва през 1948 г., след което записва българска филология в Софийския университет и завършва висшето си образование през 1952 г. От 1953 г. до 1956 г. е аспирантка по съвременен български език, а неин научен ръководител е проф. д-р Любомир Андрейчин. От 1956 г. е хонорувана асистентка, а от 1958 г. е назначена на редовно щатно място в Катедрата по български език на Софийския университет. В същата катедра преминава целият професионален път на проф. Попова. Тя е един от видните и авторитетни български езиковеди със значим принос в областта

на стилистиката и историята на книжовния език, проблемите на превода от полски на български език, проблемите на езиковата култура. Водила е курсове по съвременен български език, стилистика и история на книжовния език, както и по езикова култура.

Докторската си дисертация (наричана по онова време кандидатска дисертация) защитава през 1965 г., а темата е *Обществено-политическата лексика в Каравеловите вестници „Свобода“ и „Независимост“*. През 1974 г. е избрана от Висшата атестационна комисия за доцент, а хабилитационният ѝ труд е на тема *Предлозите о (об), за в българския, сърбохърватския и словенския език*.

Проф. Попова е дългогодишен директор на Летния семинар по български език, литература и култура към Софийския университет – от 1974 г. до 1978 г., а след това за още един мандат от 1982 г. Специализирала е в Белградския и в Новосадския университет. Член е на Международната комисия по славянските езици от 1976 г. Дългогодишен член е и на Съюза на българските журналисти и на Съюза на преводачите в България. Владее отлично полски и още няколко славянски езика. Член е на редица авторитетни редакционни колегии и на български и световни научни поредици. Авторка е на учебници по български език за средното образование.

Преподавала е съвременен български език като гост-професор в редица чуждестранни университети. Била е лектор в Краковския Ягелонски университет от 1963 до 1966 г. Като гостуващ доцент е изнасяла лекции в периода 1971 – 1976 г. в университетите в Упсала и в Стокхолм, Швеция, през 1978 г. чете лекции в Регенсбург, а през 1981 г. – в Хамбург. В Австралия проф. Венче Попова чете лекции по съвременен български език, история на българския книжовен език, взаимоотношения на българския език с останалите балкански езици, както и курс за езика и стила на българските писатели. Лекции по български език проф. Попова представя и в Будапеща и Варшава. От краткия преглед на научната ѝ дейност в чужбина се вижда много силно присъствие и много силно желание да бъде представен българският език пред световната научна общност и пред студентите, избрали българския език като своя съдба и като своя професия. В именитата си книга за българската стилистика до петдесетте години на 20. век проф. Попова деликатно подсказва една своя идея, че българската лингвистика не е излъчила своя доктрина в контекста на световните лингвистични проучвания. Може би тази хипотеза продължава да бъде вярна, но не може да заглуши приносите на поколения български езиковеди, довели науката за българския език до съизмеримост с най-добрите лингвистични световни стандарти. Проф. Попова е достоен наследник не само на едно поколение български езиковеди. В научните области, в които тя твори, като че ли намират отражение идеите на няколко поколения достойни български езиковеди. Основните области, в които проф. Попова изиявява своята научна

дарба, са стилистика, история на българския книжовен език, поетика, език и стил на българските писатели, езикова култура и езиково строителство. Участията ѝ в редица международни научни прояви – славистични конгреси – София и Загреб; в конференции по линия на Международната комисиия по славянските езици – във Варна и в Будишин, издигат равнището на българската езиковедска наука най-високо сред останалите славянски и не само славянски лингвистични научни приноси.

Познавах проф. Попова лично. Имах щастието, макар и само за една година, да водя упражненията по история на книжовния език, а тя водеше лекционния курс по тази дисциплина. Попова имаше харизматично присъствие в аудиторията и строг и взискателен поглед на катедрените и на факултетните съвети. Колегите чакаха нейната дума, защото в нея имаше академизъм в онази дълбочина и добронамереност, които днес се срещат все по-рядко в общността на българските езиковеди. Когато отбелязвахме годишнината на проф. Бояджиев, на проф. Пашов и на проф. Попова, единият от юбиларите – проф. Петър Пашов, доайен на съвременната българска морфология, отбеляза авторитетно, че „всички се страхуват от времето, само времето се страхува от проф. Венче Попова“. Стоици са изследванията, които проф. Попова остави в златната библиотека на българското езикознание: Съставителството на сборници и разработването на статии, студии и монографии като *Строители и ревнители на българския език. Пантеон*. 1982 г. в съавторство с проф. Л. Андрейчин; *Стилистична функция на някои категории думи в художествената литература*, С. 1979 г.; *Христоматия по история на българския книжовен език*, С. 1973 г. в съавторство с проф. Христо Първев и проф. Л. Андрейчин; *Някои езикови особености на Ботевата публицистика*, В: *Език и стил на Хр. Ботев*, 1980 г.; *Българската стилистика до 50-те години на 20. век*, УИ „Свети Климент Охридски“, 1994 г.

Със смъртта на проф. Венче Попова си отива златна епоха в българското езикознание. Определяна често като първата дама на българското езикознание, проф. Попова остави трайно и незаобиколимо научно и човешко присъствие, което ще бъде път за редица български езиковеди, които сега пристъпват в полето на българското езикознание.

ЛИТЕРАТУРА

Първев, Хр. 1987. *Създатели и творци на българското езикознание*. София: Народна просвета, 278–280.

Assoc. Prof. Vladislav Milanov, PhD

ORCID: 0000-0002-8920-5621

Department of Bulgarian Language
Sofia University “St. Kliment Ohridski”

Sofia, Bulgaria

e-mail: vladislavmilanov77@abv.bg